

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કે. આર. ઈન્દીરા

વિરુદ્ધ

ડો. જી. આદિનારાયણ

ઓક્ટોબર ૯, ૨૦૦૩

[માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી દોરાયસ્વામી રાજુ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી અરિજીત પાસાયત]

નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧:

કલમ ૧૩૮ પ્રોવિઝો (બી)-પ્રતિવાદીને ધિરાણ કરતા પતિ અને પત્ની-પતિ અને પત્નીના નામ C પર બે-બે ચેક જારી કરતા પ્રતિવાદી-માંગની સામાન્ય નોટિસનો ઉછાળો-ખાસ કરીને ચેકની રકમની ચુકવણી માટેની કોઈ માંગ ન હોય તેવી નોટિસ-રાખવામાં આવે છે, નોટિસ અપૂર્ણ છે-નોટિસમાં માંગ બાઉન્સ ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમના સંબંધમાં હોવી જોઈએ જે જારી કરવામાં આવેલી નોટિસમાં સ્પષ્ટ રીતે ગેરહાજર છે-જો કે, D ને કરવામાં આવેલા કોઈપણ વધુ અથવા વધારાના દાવાઓ નોટિસને અમાન્ય ઠેરવતા નથી.

પ્રોવિઝોના સેક્શન ૧૩૮-ક્લોઝ (બી)-કોન્સોલિડેટેડ નોટિસ ~ માન્યતાની માન્યતા, જો કોન્સોલિડેટેડ નોટિસ વૈધાનિક જોગવાઈ દ્વારા કલ્પના કરવામાં આવેલી પૂરતી માહિતી પૂરી પાડતી હોવાનું જણાય અને ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની ચૂકવણી માટે ચોક્કસ માંગ હોય, તો માત્ર હકીકત એ છે કે તે કોન્સોલિડેટેડ નોટિસ છે તે તેને અમાન્ય કરી શકશે નહીં.

કલમ ૧૩૮-ઓફેન્સ અંડર-કોમ્પોનન્ટ્સ ઓફ ઇલ્યુસિડેટેડ.

અપીલકર્તાઓ પતિ અને પત્ની હોવાથી, સામાવાળાની એડવાન્સ લોન કે જેના માટે તેણે વ્યાજ સાથે લોનની ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરવાના

દર્જિકોણથી પ્રોટોક્સનો અમલ કયો હતો.ત્યારબાદ, સામાવાળા દ્વારા ચાર ચેક જારી કરવામાં આવ્યા હતા, બે પતિના નામે અને બે પત્નીના નામે.ચેક બાઉન્સ થયા જ્યારે 'માટે ગોઠવાયેલા નથી' સમર્થન સાથે સંગ્રહ માટે રજૂ કરવામાં આવ્યા.ત્યારબાદ બંને અપીલકર્તાઓ દ્વારા માંગની એક સામાન્ય નોટિસ મોકલવામાં આવી હતી, જેમાં આરોપી-સામાવાળાને નોટિસ મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર ચેકની રકમ ચૂકવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.આરોપી-પ્રતિવાદીને નોટિસ મળી હોવા છતાં તેણે જવાબ આપવાનું પસંદ કર્યું ન હતું.૧૫ દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળાની રાહ જોયા પછી, અપીલકર્તાઓ દ્વારા ત્રણ અલગ-અલગ ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી હતી.ટ્રાયલ કોર્ટે એવી ફરિયાદોને ફગાવી દીધી હતી કે અપીલકર્તાઓ એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી લોનની ચુકવણી દ્વારા ચેક જારી કરવામાં આવ્યા હતા.હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેનો નિકાલ એક સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં સામાવાળાને એ આધાર પર નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો કે મોકલવામાં આવેલી નોટિસ નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ની કલમ ૧૩૮ની કલમ (બી) ની જોગવાઈની જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરતી નથી.તેથી વર્તમાન અપીલ.

અપીલકર્તાઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નોટિસનો સાર જોવો જોઈએ અને નોટિસનું ખાલી વાંચન, એકીકૃત હોવા છતાં, દર્શાવે છે કે કાયદાની

કલમ ૧૩૮ની જોગવાઈની કલમ (બી) ની જરૂરિયાતો પૂરી કરવામાં આવી હતી; કે સારાંશ અને પૂકારને પ્રકારને પ્રાધાન્ય હોવું જોઈએ નહીં અને જો પૂરતું પાલન કરવામાં આવ્યું હોય, તો ઉણપનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.

અરજીઓ ફગાવી દેતા કોર્ટે

ઠેરવ્યું કે :૧.૧ પ્રશ્નમાંની નોટિસની સામગ્રીનું અવલોકન દર્શાવે છે કે માત્ર ચેકની રકમ કથિત લોનની રકમથી અલગ નહોતી પરંતુ માંગ ચેકની રકમની નહીં પરંતુ માત્ર લોનની રકમની કરવામાં આવી હતી જાણે કે તે લોનની રકમની માંગ છે અને ચેકની રકમની ચુકવણી માટેની માંગ નથી; ન તો એવું કહી શકાય કે તે ચેકની રકમની ચુકવણીની માંગ હતી અને તે ઉપરાંત વધુ માંગણીઓ પણ કરી હતી.બાઉન્સ થયેલા ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની માંગ કરવી જરૂરી છે, જે આ કેસમાં બહાર પાડવામાં આવેલી નોટિસમાં સ્પષ્ટ રીતે ગેરહાજર છે.આ કેસમાં નોટિસ અપૂર્ણ છે, એટલા માટે નહીં કે તેમાં કોઈ વધુ અથવા વધારાના દાવાઓ પણ હતા, પરંતુ તેમાં ખાસ કરીને કોઈ માંગ અથવા ચેકની રકમની ચુકવણીનો સમાવેશ થતો નથી, આવી માંગનું પાલન ન કરવું એ માત્ર ગુનાહિત સંજોગો છે જે કાયદાની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ડ્રોઅર સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી હોવાનો પર્દાફાશ કરે છે. [૫૪૨-ઈ-જી)

સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને એ. એન. આર. વિ.સેક્સન્સ ફાર્મ્સ અને અન્યો
(૧૯૯૯] ૮ સેક ૨૨૧, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૧.૨ આ જોગવાઈમાં કોઈ ઔપચારિક સૂચના સૂચવવામાં આવી નથી, તેમ છતાં વૈધાનિક જોગવાઈ સ્પષ્ટ રીતે સૂચવે છે કે સૂચનામાં શું સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવું જોઈએ અને તેણે કઈ રીતે માંગ કરવી જોઈએ.આપેલ કિસ્સામાં જો એકીકૃત નોટિસ વૈધાનિક જોગવાઈ દ્વારા કલ્પના કરવામાં આવેલી પૂરતી માહિતી પૂરી પાડતી હોવાનું જણાય અને ત્યાં ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની ચુકવણી માટે ચોક્કસ માંગ કરવામાં આવી હોય, તો માત્ર હકીકત એ છે કે તે એકીકૃત નોટિસ હતી, અને/અથવા વૈધાનિક રીતે કલ્પના કરાયેલ માંગ ઉપરાંત વધુ માંગણીઓ પણ કરવામાં આવી હોવાનું જણાયું હતું તે પણ તેને અમાન્ય ન કરી શકે.[૫૪૨-બી, સી-ડી)

સુમન સેઠી વિરુદ્ધ અજય કે. ચુરીવાલ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૨
એસસીસી ૩૮૦, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨. નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ગુનાના ઘટકો એવા કૃત્યો છે:૧) બેંક સાથે પોતાના દ્વારા જાળવવામાં આવેલા ખાતા પર કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ચેક ઉપાડવો, તે ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને સંપૂર્ણ/આંશિક રીતે કોઈ દેવું અથવા જવાબદારી ચૂકવવા માટે ચૂકવણી કરવી, (૨) ચુકવણીકાર અથવા

ધારક દ્વારા યોગ્ય સમયે બેંકને ચેક રજૂ કરવો, (૩) ઉપાડનારની ક્રેડિટ ડીમાં પૂરતા ભંડોળના અભાવે ઉપાડનાર બેંક દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલ ચેક પરત કરવો અથવા ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમ ચૂકવવા માટે બેંકર સાથે કોઈ વ્યવસ્થા કરવી, (૪) બેંક પાસેથી માહિતી મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર ચેક ઉપાડનારને લેખિતમાં નોટિસ આપવી. ૧ ચેકની રકમની ચુકવણીની માંગ કરતી ચેકની પરત ફરવા અંગે બેંક, (૫) ચેકના નિયત સમયગાળામાં ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની ચુકવણી કરનાર અથવા ચેક ધારકને ઈ ચુકવણી કરવામાં ડ્રોઅરની નિષ્ફળતા, નોટિસ મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર.કલમ ૧૩૮ હેઠળનો ગુનો આ કાયદાઓના સંયોજન સાથે જ પૂર્ણ થઈ શકે છે.[૫૪૧-ઈ-જી]

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન:

ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૧૩૬/૨૦૦૩.

સી. આર. એલ. માં કર્ણાટક હાઈકોર્ટના ૨૦.૩.૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી. ૧૯૯૬નો એ. નંબર ૨૭૧.

સાથે

સીઆરએલ. એ. ના. ૧૧૩૭/૨૦૦૧.

અપીલકર્તા માટે સુશ્રી સંગીતા કુમાર.

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

અરિજીત પાસાયત,ન્યાયમૂર્તિ.: નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ (ટૂંકમાં 'એક્ટ') ની કલમ ૧૩૮ની જોગવાઈની કલમ (બી) ની પૃષ્ઠભૂમિમાં એક રસપ્રદ પ્રશ્ન આ અપીલમાં ઊભો થાય છે.

બિનજરૂરી વિગતોને ફિલ્ટર કરવાથી પૃષ્ઠભૂમિ હકીકતો નીચે પ્રમાણે છે:

અપીલકર્તા-ડો. કે. જી. રામચંદ્ર ગુપ્તા (સીઆરએલમાં. એ. ના. ૧૧૩૭/૨૦૦૧) અને તેમની પત્ની શ્રીમતી. કે. આર. ઇન્દિરા, (સીઆરએલમાં અપીલકર્તા. એ. નં. ૧૧૩૬/૨૦૦૧) એ એવો આક્ષેપ કરીને ફરિયાદો દાખલ કરી કે પ્રતિવાદી-ડો. જી. આદિનારાયણ, અપીલકર્તાના મિત્ર-ડો. કે. જી. રામચંદ્ર ગુપ્તાએ એક મિત્રની જેમ અયોગ્ય વર્તન કર્યું હતું. સારમાં, બે ડોક્ટરો કડવી કાનૂની લડાઈ લડવા માટે સાધનોનો ઉપયોગ કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા હતા અને જીવન માટે લડતા વ્યક્તિને બચાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા ન હતા. ત્રણ અલગ-અલગ ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં આક્ષેપ

કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા સામાવાળાને લોન આપવામાં આવી હતી, જેના માટે તેમણે વ્યાજ સાથે લોનની ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે પ્રોનોટનો અમલ કર્યો હતો. ચાર ચેક જારી કરવામાં આવ્યા હતા, બે પતિના નામે અને બે પત્નીના નામે હતા. જ્યારે ચેક 'ગોઠવાયેલા નથી' એમ એન્ડોર્સમેન્ટ સાથે સંગ્રહ માટે રજૂ કરવામાં આવ્યા ત્યારે બાઉન્સ થતાં, નોટિસો જારી કરવામાં આવી હતી, જેમાં આરોપી-પ્રતિવાદીને નોટિસ મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર ચેકની રકમ ચૂકવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. આરોપી-પ્રતિવાદીને નોટિસ મળી હોવા છતાં, તેણે જવાબ આપવાનું પસંદ કર્યું ન હતું અને ૧૫ દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળાની રાહ જોયા પછી, અપીલકર્તાઓ દ્વારા ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે ફરિયાદીઓ એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા કે ચેક ફરિયાદીઓ દ્વારા અગાઉથી આપવામાં આવેલી લોનની પૂર્વચુકવણી દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યા હતા અને આરોપીની દલીલ સ્વીકારી હતી કે તેણે સદ્ભાવનાથી આપેલા ખાલી ચેકનો દુરુપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે આરોપીએ કાયદાની કલમ ૧૩૮ હેઠળ કોઈ ગુનો કર્યો નથી. બે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૨૭૦/૧૯૯૬, ૨૭૧/૧૯૯૬ અને ૨૭૨/૧૯૯૬ નામની ત્રણ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી. વિવાદિત સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

એક અપીલ એટલે કે કિમિનલ અપીલ નંબર ૨૭૨/૧૯૯૬ ને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને સામાવાળાને કાયદાની કલમ ૧૩૮ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. અન્ય બે અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું. નિર્દોષ જાહેર કરવાના નિર્ણયને જાળવી રાખવા માટેનો પાયો એ હતો કે મોકલવામાં આવેલી નોટિસ કાયદાની જરૂરિયાતો, ખાસ કરીને કાયદાની કલમ ૧૩૮ની કલમ (બી) ની જોગવાઈને પૂર્ણ કરતી ન હતી.

એ નોંધવું જોઈએ કે માંગની એક સામાન્ય નોટિસ બંને અપીલકર્તાઓ દ્વારા મોકલવામાં આવી હતી જે સામાવાળાને આપવામાં આવી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે સામાન્ય નોટિસ કાયદા અનુસાર ન હતી અને કાયદાની કલમ ૧૩૮ની જોગવાઈની કલમ (બી) લાગુ કરવા માટે જરૂરી ઘટકો ત્યાં ન હતા. એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે કથિત રીતે અલગ ચેક જારી કરવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે ફરિયાદકર્તાઓ અલગ હતા અને કથિત રીતે અલગ લોનના વ્યવહારો સાથે સંબંધિત હતા, ત્યારે એક સામાન્ય નોટિસ પર વિચાર કરવામાં આવતો નથી.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે નોટિસનો સાર જોવો જોઈએ અને નોટિસનું ખાલી વાંચન, તે એકીકૃત હોવા છતાં, દર્શાવે છે કે કાયદાની કલમ ૧૩૮ની જોગવાઈની કલમ (બી) ની

જરૂરિયાતો પૂરી થાય છે, તે પૂરતું છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટ બંને આ પાસાને ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સ્વરૂપને બદલે સારાંશને પ્રાધાન્ય હોવું જોઈએ, અને જો પૂરતું પાલન હોય, તો ઉણપનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.

તેનાથી વિપરીત, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જરૂરિયાતો વૈધાનિક અને ફરજિયાત હોવાથી, જરૂરિયાતને પર્યાપ્ત માનવામાં આવે તે સાથે કોઈ નોંધપાત્ર પાલનનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી, ખાસ કરીને જ્યારે પાલન કોઈ ગુના આચરવાના આરોપ સાથે સંબંધિત હોય.પ્રશ્નમાં નોટિસના સંદર્ભમાં, તે રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે તે અસ્પષ્ટ છે.

અમારા દ્વારા વિચારણા માટેનો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે કાયદાની કલમ ૧૩૮ની જોગવાઈની કલમ (બી) હેઠળ કથિત રીતે બહાર પાડવામાં આવેલી નોટિસ માન્ય હતી કે નહીં.કાયદાની કલમ ૧૩૮ પણ સુસંગત છે અને તેને સંદર્ભની જરૂર છે.અમે કાયદાની કલમ ૧૩૮ અને ૧૩૯ નીચે કાઢીએ છીએ:

"૧૩૮ – ખાતામાં ભંડોળની અપૂર્ણતા વગેરે માટે ચેકનું અનાદર-જો કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા બેન્કર સાથે તેના દ્વારા જાળવવામાં આવેલા ખાતા પર કોઈ પણ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે ચૂકવણી માટે તે

ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને કોઈ પણ રકમની ચૂકવણી માટે દોરવામાં આવેલ કોઈપણ ચેક, બેંક દ્વારા ચૂકવવામાં ન આવે તો પરત કરવામાં આવે છે, કારણ કે તે ખાતાની ક્રેડિટમાં રહેલી નાણાંની રકમ ચેકનું સન્માન કરવા માટે અપૂરતી છે અથવા તે બેંક સાથે કરવામાં આવેલા કરાર દ્વારા તે ખાતામાંથી ચૂકવવા માટે ગોઠવવામાં આવેલી રકમ કરતાં વધુ છે, તો આવી વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવામાં આવશે અને તેણે ગુનો કર્યો હોવાનું માનવામાં આવશે. આ અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈ પર પૂર્વગ્રહ વિના, એક વર્ષ સુધીની મુદત માટે કેદ અથવા ચેકની રકમની બમણી રકમ સુધી લંબાવી શકાય તેવા દંડ અથવા બંને સાથે સજા કરવામાં આવશે:

પરંતુ આ કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ લાગુ પડશે નહીં સિવાય કે –

(એ) XXX XXX

((ખ) ચૂકવનાર અથવા ધારક, જેમ કે કેસ હોય તેમ, ચેકની નિયત સમયગાળામાં, ચેક ઉપાડનારને લેખિતમાં નોટિસ આપીને, બેંકમાંથી ચેકની ચૂકવણી ન થઈ હોય તેવી માહિતી પ્રાપ્ત થયાના ૧૫ દિવસની અંદર ઉપરોક્ત રકમની ચૂકવણી કરવાની માંગ કરે છે; અને

((ગ) આવા ચેકનો ઉપાડનાર, આ નોટિસ મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર, ચેકના યોગ્ય સમયે, પ્રાપ્તકર્તાને અથવા કેસ હોય તે રીતે, ધારકને આ રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે.

૧૩૯ – ધારકની તરફેણમાં ધારણા-જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માનવામાં આવશે કે ચેક ધારકને કલમ ૧૩૮માં ઉલ્લેખિત પ્રકૃતિનો ચેક કોઈ પણ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીના સંપૂર્ણ અથવા આંશિક નિકાલ માટે મળ્યો છે.

જેમ કે આ અદાલતે સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અને એન. આર. વિ. માં નિરીક્ષણ કર્યું હતું. સેક્સન્સ ફાર્મ્સ અને અન્યો, [૧૯૯૯] ૮ એસ. સી. સી. ૨૨૧ નોટિસનો ઉદ્દેશ ચેકના ડ્રોઅરને તેની ભૂલ સુધારવા માટે તક આપવાનો છે. નોટિસમાં માંગ જોગવાઈમાં વર્ણવ્યા મુજબ 'કહેવાતી રકમ' ના સંબંધમાં હોવી જોઈએ. કાયદાની કલમ ૧૩૮ના મુખ્ય ભાગમાં દેખાતી 'કોઈપણ રકમની ચુકવણી' અભિવ્યક્તિ દર્શાવે છે કે તે સ્થાપિત કરવાની જરૂર છે કે ચેક કોઈ પણ દેવું અથવા કોઈપણ જવાબદારીના સંપૂર્ણ અથવા અમુક ભાગમાં નિકાલ કરવાના હેતુથી લેવામાં આવ્યો હતો, ભલે તે નોટિસમાં વળતર, ખર્ચ, વ્યાજ વગેરે માટેની માંગણીઓ સામેલ હોઈ શકે. ચેક ખેંચનાર કાયદાની કલમ ૧૩૮ હેઠળ તેની જવાબદારીમાંથી મુક્ત થઈ જાય છે જો તે નોટિસ મળવાની તારીખથી

૧૫ દિવસની અંદર અથવા ફરિયાદ દાખલ થાય તે પહેલાં ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની ચૂકવણી કરે છે.

સુમન સેઠી વિરુદ્ધ અજય કે. ચુરીવાલ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૨ એસ. સી. સી. ૩૮૦ કેસમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૧૩૮ પરથી સ્પષ્ટ કાયદાકીય ઉદ્દેશ એ છે કે જો અયોગ્ય ચેકની માંગ નોટિસ મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર પૂરી કરવામાં ન આવે તો ડ્રોઅર દોષિત ઠેરવવા માટે જવાબદાર છે. જો ચેકની રકમ ઉપરોક્ત સમયગાળાની અંદર અથવા ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવે તે પહેલાં ચૂકવવામાં આવે તો કલમ ૧૩૮ હેઠળ કાનૂની જવાબદારી કાર્યરત રહેશે નહીં અને વળતર, ખર્ચ, વ્યાજ વગેરે જેવી અન્ય માંગણીઓની વસૂલાત માટે અલગ કાર્યવાહી થશે. જો નોટિસમાં ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમ ઉપરાંત અન્ય કોઈ રકમ દર્શાવવામાં આવી હોય, તો તે નોટિસને અમાન્ય ઠેરવતી નથી.

કાયદાની કલમ ૧૩૮ હેઠળનો ગુનો માત્ર સંખ્યાબંધ કાયદાઓના સંયોજન સાથે જ પૂર્ણ થઈ શકે છે. નીચેના કૃત્યો છે જે ઉપરોક્ત ગુનાના ઘટકો છે: (૧) બેંક સાથે પોતાના ખાતા પર કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ચેક ખેંચવો, તે ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને સંપૂર્ણ/આંશિક રીતે કોઈ દેવું અથવા જવાબદારી ચૂકવવા માટે ચૂકવણી કરવી, (૨) લેનાર અથવા ધારક દ્વારા નિયત સમયે બેંકને ચેક રજૂ

કરવો, (૩) લેનારની ક્રેડિટમાં પૂરતા ભંડોળના અભાવે લેનાર બેંક દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલ ચેક પરત કરવો અથવા ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમ ચૂકવવા માટે બેંકર સાથે કોઈ વ્યવસ્થા કરવી, (૪) લેનાર દ્વારા બેંક પાસેથી માહિતી મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર ચેક લેનારને લેખિત નોટિસ આપવી. ચેકની રકમની ચુકવણીની માંગ કરતી ચેકની ચુકવણી, (૫) ચેકની પ્રાપ્તિના ૧૫ દિવસની અંદર ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની ચેક મેળવનાર અથવા ચેક ધારકને ચેકની નિયત સમયગાળામાં ચુકવણી કરવામાં ડ્રોઅરની નિષ્ફળતા.

સુમન સેઠીના કેસ (ઉપરોક્ત) માં અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી દલીલ કરવા માટે મજબૂત નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી કે જો જારી કરાયેલ ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમ સિવાયની અન્ય રકમની નોટિસમાંનો સંકેત, આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલી નોટિસને અમાન્ય ઠેરવતો નથી, તો બે ફરિયાદકર્તાઓ માટે એકીકૃત નોટિસ શા માટે જારી કરી શકાતી નથી તેનું કોઈ કારણ નથી. સુમન સેઠીના કેસ (ઉપરોક્ત) ના આધારે આ કેસમાં ઉઠાવવામાં આવેલી આત્યંતિક અરજી સ્પષ્ટપણે અસમર્થનીય છે. આ જોગવાઈમાં કોઈ ઔપચારિક સૂચના સૂચવવામાં આવી નથી, તેમ છતાં વૈધાનિક જોગવાઈ એ સ્પષ્ટ શરતો સૂચવે છે કે સૂચનામાં શું સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવું જોઈએ અને તેણે કઈ રીતે માંગ કરવી જોઈએ. સુમન સેઠીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) નોટિસની સામગ્રીને

ધ્યાનમાં લેતા, એવું જોવા મળ્યું હતું કે ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમના સંદર્ભમાં ચોક્કસ માંગ હતી અને તે હકીકત કે તેના માટે આનુષંગિક કેટલીક વધારાની માંગણીઓ, મંજૂરી અને નોટિસ ચાર્જ માટે કરવામાં આવેલા ખર્ચના સ્વરૂપમાં પણ નોટિસને દૂષિત કરતી નથી.આપેલ કિસ્સામાં જો એકીકૃત નોટિસ વૈધાનિક જોગવાઈ દ્વારા કલ્પના કરવામાં આવેલી પૂરતી માહિતી પૂરી પાડતી હોવાનું જણાય અને ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની ચુકવણી માટે ચોક્કસ માંગ કરવામાં આવી હોય, તો માત્ર હકીકત એ છે કે તે એકીકૃત નોટિસ હતી, અને/અથવા વૈધાનિક રીતે કલ્પના કરાયેલ માંગ ઉપરાંત વધુ માંગણીઓ પણ કરવામાં આવી હોવાનું જણાયું હતું તે પણ તેને અમાન્ય ન કરી શકે.સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આ સ્થિતિને વિવાદિત કરી શકાતી નથી.જો કે, સામાવાળાના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રશ્નમાં સૂચના તે રીતે અલગ કરી શકાતી નથી અને ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની ચુકવણી માટે કોઈ ચોક્કસ માંગ કરવામાં આવી ન હતી.અમે નોટિસની સામગ્રીનો અભ્યાસ કર્યો છે.નોંધપાત્ર બાબત એ છે કે, માત્ર ચેકની રકમ કથિત લોનની રકમથી અલગ ન હતી, પરંતુ માંગ ચેકની રકમની નહીં પરંતુ માત્ર લોનની રકમની કરવામાં આવી હતી, જાણે કે તે લોનની રકમની માંગ હોય અને ચેકની રકમની ચુકવણીની માંગ ન હોય; ન તો એવું કહી શકાય કે તે ચેકની રકમની ચુકવણીની માંગ હતી અને તે ઉપરાંત વધુ માંગણીઓ પણ કરવામાં આવી હતી.બાઉન્સ થયેલા ચેક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમની માંગ કરવી જરૂરી છે, જે આ કેસમાં બહાર

પાડવામાં આવેલી નોટિસમાં સ્પષ્ટ રીતે ગેરહાજર છે.પ્રશ્નમાંની નોટિસ આ કેસમાં અપૂર્ણ છે, એટલા માટે નહીં કે તેમાં કોઈ વધુ અથવા વધારાના દાવાઓ પણ હતા, પરંતુ તેમાં ખાસ કરીને ચેકની રકમની ચુકવણી માટેની કોઈ માંગનો સમાવેશ થતો નથી, આવી માંગનું પાલન ન કરવું એ માત્ર ગુનાહિત સંજોગો છે જે કાયદાની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ડ્રોઅર સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી હોવાનો પર્દાફાશ કરે છે. તે સ્થિતિ હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલા અંતિમ નિષ્કર્ષમાં આ અપીલમાં દખલગીરીની માંગ કરવામાં આવતી નથી, જોકે અમારા દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા વિવિધ કારણોસર.તે મુજબ અરજીઓ રદ કરવામાં આવે છે.

અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*